

Correctievoorschrift HAVO

2010

tijdvak 1

economie

tevens oud programma

economie 1,2

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-09.0313, 31 maart 2009, zie www.examenblad.nl).

Deze regeling blijft ook na het aantreden van het College voor Examens van kracht.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de *Regeling beoordeling centraal examen* van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
  - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
  - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
  - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 56 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van drie punten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

---

1 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\text{salaris: } \frac{122.000}{247} \times 175 = \text{€ } 86.437$$

Opmerking

Een andere juiste manier van afronden ook goed rekenen.

2 maximumscore 2

lager

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat de salarissen in 2005 gelijk zijn, maar dat het salaris van topambtenaren vanaf 1970 (relatief) meer is gestegen en dus in 1970 lager moet zijn geweest dan dat van een minister.

3 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de overheid voor het geboden salaris steeds moeilijker hooggekwalificeerde mensen kan aantrekken omdat die kiezen voor het bedrijfsleven.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2

4 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

Een antwoord waaruit blijkt dat bij een hoge economische groei de bestedingen sneller groeien dan de productiecapaciteit en er bestedingsinflatie ontstaat.

Een antwoord waaruit blijkt dat bij een hoge economische groei krapte op de arbeidsmarkt ontstaat waardoor de lonen stijgen en er loonkosteninflatie ontstaat.

5 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat door een renteverhoging de besparingen stijgen / de kredietverlening afneemt hetgeen betekent dat de bestedingen dalen en de kans op bestedingsinflatie afneemt.

6 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

• opbrengst: € 1 miljoen × 1,045	€ 1.045.000,00	1
• terugbetaling: $\frac{140 \text{ miljoen} \times 1,0025}{135}$	<u>€ 1.039.629,63</u>	
Jansen heeft verdiend	€ 5.370,37	1

Opmerking

Een andere juiste manier van afronden ook goed rekenen.

7 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat door de rentestijging Japan aantrekkelijker wordt voor buitenlandse beleggers waardoor de vraag naar yens stijgt.

8 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat door de duurdere yen voor de terugbetaling van de yens meer euro's nodig zijn dan er eerder voor de yens werden gekregen.

Opgave 3

---

9 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

bezettingsgraad

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:

Een toelichting waaruit blijkt dat er bij conjunctureel herstel sprake is van groeiende productie zodat een groter deel van de productiecapaciteit wordt benut.

consumptie

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:

Een toelichting waaruit blijkt dat er bij conjunctureel herstel sprake is van een toenemend consumentenvertrouwen zodat de consumptieve uitgaven toenemen.

– prijsniveau

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:

Een toelichting waaruit blijkt dat er bij conjunctureel herstel sprake is van toenemende bestedingen zodat de kans op prijsstijging toeneemt.

10 maximumscore 2

lager

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat:

- door de groei van het bbp de belastinginkomsten van de overheid stijgen en dat 1
- door de stijging van de werkgelegenheid de uitgaven van de overheid in verband met werkloosheid dalen 1

11 maximumscore 2

in 2002

Opmerking

Uitsluitend 2 of 0 punten toekennen.

12 maximumscore 2

Een van de onderstaande antwoorden:

Een antwoord waaruit blijkt dat Richard doelt op de reële groei terwijl de 770% de nominale groei betreft.

- Een antwoord waaruit blijkt dat Richard bij zijn berekening geen rekening houdt met de groei over de groei.

Opgave 4

---

13 maximumscore 6

De te beoordelen aspecten zijn correct uitgewerkt.

- a Het gevolg voor de omvang van de formele / informele productie is correct uitgewerkt.

Te denken valt aan:

Een toename van de formele productie ten koste van de informele doordat het financieel voordelig is huishoudelijk werk (voortaan) via de cheques wit te laten doen.

- b Het gevolg voor de participatiegraad is correct uitgewerkt.

Te denken valt aan:

Een toename van het aantal mensen dat huishoudelijk werk uitbesteedt en (meer) betaald werk buitenshuis gaat zoeken / een toename van het aantal bijstandsgerechtigden dat gestimuleerd wordt (meer) betaald huishoudelijk werk te gaan doen.

Het gekozen aspect is correct uitgewerkt.

Te denken valt aan:

- 1 Een daling van de uitgaven voor bijstandsuitkeringen doordat bijstandsontvangers die cheques inwisselen, worden gekort op hun uitkering.
- 2 Een stijging van het secundaire inkomen van bijstandsgerechtigden die cheques inwisselen die relatief groter is dan de stijging van het secundaire inkomen van mensen met hogere inkomens die cheques kopen.
- 3 Een daling van de belastingontvangsten vanwege de extra heffingskorting (en de korting op de bijstanduitkering) en een stijging van de belastingontvangsten vanwege de belastingheffing bij de inwisseling van de cheques.

Indien de onderdelen van de brief niet logisch op elkaar aansluiten en/of het gebruikte aantal woorden te veel afwijkt van de eis

-1

Opmerking

Noteer voor elk aspect 0, 1 of 2 punten:

0 → (vrijwel) geheel fout

1 bij twijfel

2 → (vrijwel) geheel goed

Opgave 5

---

14 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\text{prijsverschil: } \frac{104,8 - 102,5}{102,5} \times 100\% = 2,2\%$$

Opmerking

Voor de berekening $4,8\% - 2,5\% = 2,3\%$ geen punten toekennen.

15 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

Een antwoord waaruit blijkt dat bij laagconjunctuur de arbeidsmarkt ruim is zodat de vakbonden hun looneisen matigen.

Een antwoord waaruit blijkt dat de vakbonden de werkgelegenheid willen handhaven en daarom hun looneisen matigen.

16 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de supermarkten te maken kunnen krijgen met stagnerende bestedingen als de koopkracht van hun klanten door de beperkte loonstijging wordt aangetast zodat het gevecht om de klant harder wordt.

17 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\text{prijsstijging: } 0,11 \times 110,9 + 0,89 \times 105,0 = 105,6 \quad 5,6\%$$

Opgave 6

---

18 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

omvang wereldproductie: $\frac{12.958 \text{ miljard}}{0,31} = \$ 41.800 \text{ miljard}$

19 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

eurokoers in dollars in 2003: $\frac{28,8}{25,5} = 1,13$

eurokoers in dollars in 2004: $\frac{38,2}{30,7} = 1,24$

Opmerking

Een andere juiste manier van afronden ook goed rekenen.

20 maximumscore 2

export – import: $59,8 - 158,0 = -\$ 98,2 \text{ miljard}$

21 maximumscore 2

Tineke

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:

Een toelichting waaruit blijkt dat indexcijfers relatieve veranderingen ten opzichte van het basisjaar weergeven (waardoor informatie over de hoogte van de bedragen ontbreekt).

22 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat het bij de toeristenrekening niet gaat om het aantal toeristen maar om het bedrag dat de toeristen in het buitenland uitgeven.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 7

---

23 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- inkomensaandeel vijfde inkomensgroep: $100\% - 54,2\% = 45,8\%$ 1
- inkomensverhouding: $45,8 : 5,4 \rightarrow 8,5 : 1$ 1

Opmerking

Een andere juiste manier van afronden ook goed rekenen.

24 maximumscore 2

Twee van de onderstaande coördinaten:

$(20;7,6)$, $(40;20,8)$, $(60;38,0)$, $(80;61,3)$

25 maximumscore 2

gedaald

Uit het antwoord moet blijken dat de (gemiddelde) loonstijging kleiner is dan de (gemiddelde) stijging van de arbeidsproductiviteit.

26 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat er laaggeschoolden beschikbaar komen terwijl hooggeschoolden nodig zijn waardoor het loon van laaggeschoolden zal verslechteren ten opzichte van dat van hooggeschoolden.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 7 juni naar Cito.